

донецький державний
університет управління

Маріупольська
міська рада

Карітас Маріуполь
Caritas Mariupol

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «КАРІТАС МАРІУПОЛЬ»

Збірник матеріалів, доповідей

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ТРАВМОЮ ВІЙНИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ»

28 лютого 2018 року
Маріуполь

Кізло Л. М., Музика О. О., Троценко О. Я. Визначення функціональних методик дослідження психіки і моторики військовослужбовців для прогнозу їх професійної надійності в умовах підготовки і ведення бойових дій	239
Кіричевська Е. В. Життестійкість як категорія виміру рівня адаптивності бійців до ситуацій та обставин війни	241
Кочерга С. В. Роль військового священика у роботі з військовослужбовцями, які пройшли зону АТО	244
Крячко Л. П. Психологічна допомога військовослужбовцям, що виконують свій обов'язок у зоні бойових дій	246
Маркова М. В., Росінський Г. С. Порушення здоров'я сім'ї та прояви постстресової психологічної дезадаптації у демобілізованих військовослужбовців-учасників АТО	248
Маркова М. В., Козира П. В., Агішева Н. К. Постстресова психологічна дезадаптація у співробітників МВС України – учасників бойових дій та її патогенетична психокорекція.....	251
Медведєв М. А. Види та напрямки психологічної допомоги військовослужбовцям, які зазнали травматичного стресу	254
Мірошниченко О. М. Психологічні особливості аудіовізуальної діагностики військовослужбовців під час бойових дій.....	256
Мозговий В. І. Структурна організація особистості військовослужбовців вартової служби на етапі психологічного відновлення.....	258
Олексюк О. Є., Лушпай Т. І. Психологічна допомога військовослужбовцям, які повернулися з зони бойових дій, та членам їх сімей.....	261
Радзіковський С. А., Середенко М. М. Практика використання прийомів емоційно-вольової саморегуляції військовослужбовців в бойових умовах.....	265
Ронік А. О., Кравчук Т. Я. Практичне вивчення наявності депресивного стану та посттравматичного стресового розладу в учасників бойових дій	267
Рудковський О. М., Черненко А. Д. Вплив психотравмуючих факторів бойових дій на психіку військовослужбовця та їх профілактика.....	269
Тодорів І. В., Козловський Ю. В., Мазур М. П. Сімейна психологічна реабілітація воїнів АТО	271
Чорна І. М. Особливості організації психологічної реабілітації учасників АТО та членів їх сімей	274

СЕКЦІЯ 5. ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР, НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ, МІСЦЕВІ ГРОМАДИ У ПІДТРИМЦІ ОСІБ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СИНДРОМОМ

Алексєєнко О. В. Розумний егоїзм як основа мотивації щодо участі у волонтерській діяльності	277
Бережна Л. Г. Допомога фонду Карітас-Спес жертвам війни на сході України.....	279
Богучарова О. І., Кобзєва І. М. Значення соціальної підтримки для вразливих на посттравматичний стрес особистостей	280

УДК: 159.09:07

Чорна Ірина,
*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АТО ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Актуальність дослідження із теоретико-методологічним обґрунтуванням проблеми. Проблема надання психологічної допомоги учасникам бойових дій є надзвичайно актуальною і потребує невідкладних запобіжних заходів. У 1970-х роках у США до 25-ти% учасників бойових дій, які навіть не мали каліцтва, згодом мали вторинну симптоматику (психологічні та психічні розлади). Серед поранених і покалічених таких було 42%. До 100 000 ветеранів у різний час наклали на себе руки. Після війни у В'єтнамі Сполучені Штати Америки через алкоголізм, наркоманію, самогубства, криміналізацію колишніх військових втратили людей значно більше, ніж під час бойових дій.

В Україні ми маємо справу з «посттравматичним синдромом», «посттравматичним стресовим розладом» ПТСР, який є аналогом «в'єтнамського», «афганського синдромів», наслідки яких спостерігаються й досі. Проте, симптоматика ПТСР в учасників бойових дій в зоні АТО в Україні має свої специфічні, раніше не досліджувані, прояви та симптоматику. А відтак, потребує оперативного реагування та науково-методичних розробок психологів науковців, практиків.

Мета дослідження. Проаналізувати якість надання психологічної допомоги учасникам бойових дій, виявити типові проблеми та визначити шляхи їх вирішення.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Ще в 2015 р. провідні українські психологи піднімали питання про необхідність психологічної реабілітації учасників бойових дій, дали УБД [1]. «Досвід 2014-2016 рр. свідчить, що в державі відсутня ефективна система надання реабілітаційних послуг і послуг з реадaptaції особам, які брали участь в антитерористичній операції, а заклади охорони здоров'я, реабілітаційні установи та адаптаційні центри не готові до повноцінного виконання завдань, пов'язаних із зазначеними проблемами» [2]. Як свідчить психологічна практика, медична, соціальна та кримінальна статистика, сьогодні в Україні ця проблема набула особливої гостроти.

Згідно із ст. 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей військовослужбовці, учасники бойових дій та прирівняні до них особи, особи, звільнені з військової служби, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах, в обов'язковому порядку повинні пройти безоплатну психологічну реабілітацію [3]. Тому невідкладним завданням є відкриття центрів психологічної реабілітації для учасників АТО.

На даний час поняття психологічної реабілітації є надто розмитим і потребує наукової конкретизації. Вважаємо, що під широким поняттям психологічна реабілітація УБД слід розуміти комплексну систему заходів, а саме: профілактики, діагностики, психологічного супроводу (дистанційного і безпосереднього) та власне реабілітації учасників бойових дій.

Профілактика – це комплекс заходів, спрямований на формування психологічної готовності та ефективної адаптації призовників строкової служби та військовослужбовців за контрактом до умов бойових дій. Діагностика – це комплекс заходів, спрямований на виявлення рівня психологічної готовності, – придатність до військової служби. Психодіагностика УБД. Психологічний супровід – це комплекс заходів, спрямований на невідкладне надання психологічної допомоги УБД. Дистанційно – в телефонному режимі, соцмережі, за умови строгого дотримання правил секретності та безпеки. Безпосередньо – психологічна консультація наживо. Реабілітація УБД – це комплекс заходів, спрямований на надання психологічної допомоги УБД засобами психодіагностики, психокорекції, стабілізації психічного стану, ресоціалізації (при потребі).

Зауважимо, що кінцеву ланку, психологічну реабілітацію у її класичному розумінні можна здійснювати лише для звільнених у запас та демобілізованих УБД. Психологічна реабілітація діючого військового призведе до його ресоціалізації та пониження рівня його боєдатності. Для діючих військових дозволяється лише психологічний супровід (дистанційний, безпосередній).

У даний час в Україні психологічною реабілітацією УБД займаються усі бажаючі. Дилетанти, випускники курсів та тренінгів із тренерами без вищої психологічної, чи медичної освіти, озброєні сертифікатами платних курсів, без обмеженого доступу для не фахових учасників, займаються лженаукою, завдаючи шкоди психіці бійців.

Згідно з п. 5 Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу застосовувати методи психологічного і психотерапевтичного впливу як професійну діяльність має право психолог – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки «Психологія» (магістр, спеціаліст) [4].

Прийнято розрізняти 4 види реабілітації: психологічна, медична, соціальна, духовна та не допускати їх термінологічної підміни [1]. Мають місце випадки корупційних схем, нецільового використання коштів, виділених на психологічну реабілітацію. Кошти спрямовуються у медзаклади, санаторії і використовуються не за призначенням.

Висновки. Для ефективної організації та здійснення психологічної реабілітації УБД необхідно: створення науково-методичних лабораторій для розробки методології, протоколів психологічної допомоги УБД; оперативно розробити, апробувати та затвердити протоколи для здійснення: профілактики, діагностики, психологічного супроводу (дистанційного і безпосереднього) та реабілітації учасників бойових дій в зоні АТО; чітко визначити межі, умови взаємодоповнюваності, чи компенсаторні можливості 4 видів супроводів та реабілітацій: психологічного, медичного, соціального та духовного. Здійснювати державний та громадський контроль за недопущенням їх підміни, що має ознаки корупційних дій; розробити системи роботи по: медичному (військові лікарі), психологічному (військові психологи), духовному (військові капелани), соціальному (соціальні працівники) супроводу бійців АТО, що знаходяться в зоні військових дій; розробити системи роботи по: медичному

(лікарі), психологічному (практичні психологи), духовному (священники), соціальному (соціальні працівники) супроводу бійців АТО, що знаходяться в зоні миру; розробити системи роботи по: медичній (лікарі), психологічній (практичні психологи), духовній (священники), соціальній (соціальні працівники) реабілітації демобілізованих бійців АТО, що знаходяться в зоні миру; оперативно розробити, апробувати та затвердити протоколи для здійснення профілактики, діагностики, психологічного супроводу (дистанційного і безпосереднього) та реабілітації членів сімей учасників бойових дій в зоні АТО; розробити вимоги до кадрового, функціонального, науково-методичного, матеріально-технічного забезпечення центру психологічної реабілітації УБД; вдосконалити протокол психодіагностики та посилити відповідальність психологів призовних комісій військкоматів за прийняття висновку про психологічну готовність, - придатність до військової служби; оперативно розробити, апробувати та затвердити програми для формування психологічної готовності та ефективної адаптації призовників строкової служби та військовослужбовців за контрактом до умов бойових дій; МЗС України видати наказ про заборону на постачання та вживання алкогольних напоїв у військових підрозділах; створювати на базі наркодиспансерів реабілітаційні відділення медико - психологічної, духовної та соціальної допомоги УБД та членам їх сімей; налагоджувати співпрацю наркологічних диспансерів із духівниками різних конфесій для надання духовної складової реабілітаційної допомоги УБД; активізувати в церквах пропаганду здорового способу життя. Рекомендувати відновлення в церквах ведення «Золотої книги тверезості»; активізація просвітницької роботи в навчальних закладах по формуванню психологічної готовності до захисту Вітчизни, профілактиці шкідливих звичок; створити мережу консультативно-просвітницьких центрів для профілактики пияцтва, наркоманії та допомоги залежним від алкоголю та наркотиків УБД; активізувати проведення науково-практичних конференцій по проблемі психологічної реабілітації, профілактики та лікування алкогольної та наркозалежності УБД; поєднувати зусилля науковців медиків, психологів, соціальних працівників, духовенства у забезпеченні ефективної реабілітації УБД та членів їх сімей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доцент кафедри практичної психології ТНПУ ім. В. Гнатюка стала співорганізатором круглого столу в ОДА. URL: <http://tnpu.edu.ua/news/218/>
2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадaptaції учасників антитерористичної операції на період до 2022 року [Електронний ресурс] : Розпорядження КМУ від 12 липня 2017р. №475-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250138251?=&print>
3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
4. Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу [Електронний ресурс] : Наказ МОЗ України від 5.04.2008. – N199. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08>